

بررسی برابری جنسیتی در صنعت سینمای ۱۱ کشور؛

آیا تصویر نشان داده شده از زنان در سینما منطبق بر واقعیت است؟

برگردان: بنفشه جمالی

بیدار زنی: زنان در سراسر جهان از نابرابری در حوزه‌های مختلف نظیر سلامت و بهداشت، آموزش، اقتصاد و سیاست رنج می‌برند. تداوم این نابرابری‌ها مانعی برای رشد اقتصادی و سیاسی زنان است. بر اساس برنامه توسعه هزاره سازمان ملل، برابری جنسیتی در جهان رو به افزایش است اما با این وجود در بسیاری از حوزه‌ها تبعیض جنسیتی همچنان دیده می‌شود.

یکی از حوزه‌هایی که پیشرفت برابری جنسیتی در آن را کم مانده، صنعت سینما است. تحقیقات نشان می‌دهد حضور بیشتر زنان در نقش‌های اول به معنی بهبود اوضاع زنان در سینما نیست. زنان در فیلم‌های سرگرم‌کننده و پرفروش اغلب در نقش‌های کلیشه‌ای و جنسی به تصویر کشیده می‌شوند. آیا این کژنمایی و نابرابری جنسیتی در صنعت سینما امری بین‌المللی است و در سراسر جهان دیده می‌شود؟

اطلاعات به‌دست‌آمده از تحقیق مشترک «موسسه جینا دیویس و برابری در رسانه» بر روی ۱۲۰ فیلم پرفروش از ۱۱ کشور سودآور در حوزه سینما در جهان (استرالیا، برزیل، چین، فرانسه، آلمان، هند، ژاپن، کره جنوبی، روسیه، بریتانیا و آمریکا) که در بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۳ به نمایش درآمده‌اند، نشان می‌دهد توازن جنسیتی در صنعت سینما در کشورهای مختلف متفاوت است. به‌طور مثال ۵۰ درصد از نقش‌های اول در کره جنوبی را زنان به عهده دارند، این رقم در سینمای روسیه تنها ۱۰ درصد است. نکته ناامید کننده در این تحقیق این است که حضور بیشتر زنان به‌عنوان نقش اول در فیلم‌ها، به معنای ارزشمندی آن فیلم نیست و برعکس اغلب فیلم‌های پردیالوگ که زنان در آن حضور دارند دارای فیلم‌نامه‌هایی ضعیف هستند. همچنین اطلاعات به‌دست‌آمده از جدول فیلم‌های پرفروش آمریکا در سال ۲۰۱۳ نشان می‌دهد در اغلب این فیلم‌ها صحبت‌های ردوبدل شده بین دو زن در ارتباط با یک مرد بوده است.

جدول ۱: پراکندگی جنسیت شخصیت‌ها در کشورهای مورد مطالعه

مجموع شخصیت‌ها	درصد توازن بازیگران	درصد شخصیت‌های زن نقش اول	درصد شخصیت‌های زن
۳۸۶	۰	۴۰	۲۹,۸
۴۲۳	۲۰	۲۰	۳۷,۱
۵۱۴	۳۰	۴۰	۳۵
۵۲۶	۰	۰	۲۸,۷
۴۱۳	۲۰	۲۰	۳۵,۲
۴۹۳	۰	۰	۲۴,۹
۵۷۵	۰	۴۰	۲۶,۶
۴۰۹	۲۰	۵۰	۳۵,۹
۵۲۲	۱۰	۱۰	۳۰,۳
۴۵۴	۲۰	۳۰	۳۷,۳

مشترک بریتانیا و آمریکا	۲۳,۶	۰	۰	۵۵۲
آمریکا	۲۹,۳	۳۰	۰	۵۰۲

هنگامی که از برابری جنسیتی در یک رسانه صحبت می‌کنیم باید مدنظر قرار دهیم که این برنامه‌ها توسط چه کسانی ساخته شده‌اند. فیلم‌سازان زن اغلب تمایل بیشتری برای به‌کارگیری زنان در روند ساخت فیلم خود دارند. در تحقیقات انجام‌شده هیچ کشوری که برابری جنسیتی در صنعت سینمایش وجود داشته باشد، پیدا نشد اما به‌صورت مقایسه‌ای برخی کشورها در خصوص توازن جنسیتی در این حوزه اوضاع بهتری به نسبت کشورهای دیگر داشته‌اند. فرانسه یکی از مردم‌محورترین ساختار را در صنعت سینما دارا است. تعداد مردان کارگردان، نویسندگان و تهیه‌کنندگان در مقایسه با زنان ۹ به ۱ است. برزیل از منظر توازن جنسیتی در سینما اوضاع بهتری دارد؛ در خصوص بریتانیا هم تفاوت جدی بین تعداد زنان کارگردان، تهیه‌کنندگان و نویسندگان وجود دارد.

جنسیت و فیلم‌سازان

براساس اطلاعات به‌دست‌آمده از مطالعه مذکور، از مجموع ۱۴۵۲ فیلم‌ساز به تفکیک جنسیت، ۲۰/۵ درصد زن و ۷۹/۵ درصد مرد بوده‌اند. این رقم برای پشت دوربین ۳/۹ مرد به ازای ۱ زن است. براساس بررسی‌های انجام‌شده زنان به‌طور میانگین ۷ درصد از کارگردانان، ۱۹,۷ درصد از نویسندگان و ۲۲,۷ درصد از تهیه‌کنندگان را در کشورهای فوق تشکیل می‌دهند.

جدول ۲: پراکندگی جنسیت پشت دوربین در کشورهای موردمطالعه

نام کشور	کارگردان	نویسنده	تهیه‌کننده	تعداد مردان به زنان
استرالیا	۸,۳	۳۳,۳	۲۹,۴	۱ به ۲,۵
برزیل	۹,۱	۳,۸	۴۷,۲	۱ به ۱,۷
چین	۱۶,۷	۲۱,۴	۲۵,۳	۱ به ۳,۱
فرانسه	۰	۶,۷	۱۳,۶	۱ به ۹,۶
آلمان	۷,۱	۲۲,۲	۲۳,۸	۱ به ۳,۷۱
هند	۹,۱	۱۲,۱	۱۵,۲	۱ به ۶,۲
ژاپن	۰	۲۲,۷	۷,۵	۱ به ۹,۵
کره جنوبی	۰	۱۵,۴	۲۰	۱ به ۵,۲
روسیه	۰	۱۳,۶	۱۷,۷	۱ به ۶,۳
بریتانیا	۲۷,۳	۵۸,۸	۲۱,۸	۱ به ۲,۷
مشترک بریتانیا/ آمریکا	۹,۱	۹,۱	۲۱,۶	۱ به ۴,۷
آمریکا	۰	۱۱,۸	۳۰,۲	۱ به ۳,۴
مجموع	۷	۱۹,۷	۲۲,۷	۱ به ۳,۹

براساس مطالعات انجام‌شده رابطه معناداری بین حضور کارگردان‌های زن و نویسندگان هم‌جنس با آن‌ها وجود دارد. تعداد فیلم‌های کارگردان‌های زن که از فیلم‌نامه‌نویس زن استفاده می‌کنند ۶,۸ درصد بیشتر از فیلم‌هایی است که نویسندگان آن زن هستند.

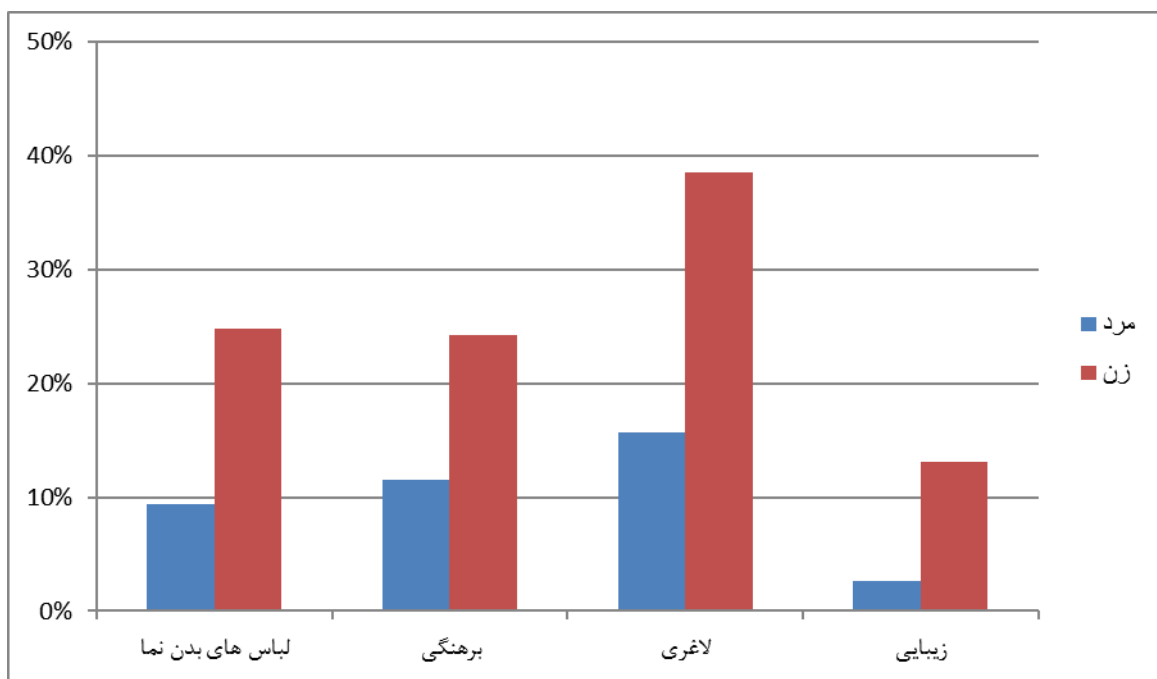
هرچند در سال‌های اخیر روند افزایشی مشابهی (۷,۵ درصد) در ارتباط با فیلم‌هایی که دارای نویسندگان زن هستند نیز مشاهده شده است؛ اما این روند شامل تهیه‌کنندگان زن نمی‌شود که از جنبه‌های مختلف قابل بررسی است. زنان اغلب تمایل بیشتری برای خلق شخصیت‌های زن و بازگویی تجربه‌های زیسته آن‌ها دارند؛ و از سوی دیگر زنان کارگردان، کارگردانی کارهایی را معمولاً به عهده می‌گیرند که دارای شخصیت‌های زن بیشتری باشد.

از نکات مطرح‌شده، نتیجه‌گیری مشخصی به دست می‌آید که نابرابری جنسیتی امری شایع در سینمای جهان است. حتی سینمای یک کشور هم در سطح بین‌المللی بیانگر واقعیت جوامع نیست. این که زنان نیمی از جمعیت دنیا را تشکیل می‌دهند نه یک سوم و یک‌چهارم که بر پرده سینما به تصویر کشیده می‌شوند.

شخصیت‌های زنی که نمی‌توانند از تاکید بر ظاهرشان فرار کنند

بررسی تصویری فیلم‌ها به ما چگونگی و راه‌های به تصویر کشیده شدن شخصیت‌ها، در فیلم‌ها را نشان می‌دهد. براساس یک مطالعه انجام‌شده، مشخص شد که چگونه به نمایش گذاشتن بدن زنان در فرم‌های ایده‌آل، نارضایتی زنان نسبت به بدن خود را به همراه داشته است. برای روشن شدن مطلب فوق، در مطالعات انجام‌شده چهار ویژگی موردبررسی قرار گرفت: لباس‌های بدن‌نما (تنگ و فریبنده)، برهنگی (لباس با یقه‌ی باز و دامن بالای ران)، لاغری (میزان چربی / عضله) و جذابیت (گفتاری یا فیزیکی). در بررسی‌های انجام‌شده، مشخص شد که به تصویر کشیدن ویژگی‌های مطرح‌شده، با توجه به جنسیت متفاوت بوده است. به‌طور میانگین شاخص‌های جنسی زنان دوبرابر بیش از مردان در فیلم‌ها به تصویر کشیده می‌شود. آراستگی (۲۴,۸ درصد در مقابل ۹,۴ درصد)، لاغری (۳۸,۵ درصد در مقابل ۱۵,۷ درصد) و برهنگی (۲۴,۲ درصد در مقابل ۱۱,۵ درصد)

شکل یک: نشانه‌های جنسی شخصیت‌ها در فیلم‌ها

از سوی دیگر در بررسی‌های انجام‌شده و فیلم‌هایی که دارای مخاطبان نوجوان هستند موارد زیر به دست آمد:

فیلم برای سایر مخاطبان (درصد)	فیلم برای مخاطبان جوان‌تر (درصد)	شاخص‌های جنسی
۲۶,۵	۱۶,۹	لباس‌های بدن‌نما
۲۶	۱۵,۶	برهنگی
۱۳,۹	۹,۷	زیبایی
۳۷	۴۵,۱	لاغری

در ادامه بررسی‌های انجام‌شده، مشخص شد چه طور سن می‌تواند در بازنمایی تصویر زنان در فیلم‌ها موثر باشد. برای این منظور زنان از نظر سنی به سه دسته تقسیم‌بندی شدند: دسته اول نوجوان (۱۳ تا ۲۰ سال)، جوان (۲۰ تا ۳۹ سال)، میان‌سال (۴۰ تا ۶۴ سال). زنان در دودسته اول غالباً با جذابیت‌های جنسی، نیمه برهنه و تمام برهنه و معیارهای ایده‌آل برای زیبایی به تصویر کشیده می‌شوند. دختران نوجوان در فیلم‌ها اغلب لاغرتر از زنان جوان هستند و همچنین زنان میان‌سال غالباً کمتر از دودسته دیگر با جذابیت جنسی به تصویر کشیده می‌شوند.

جوانی و زیبایی مشخصاً دو پارامتر مهم در به تصویر کشیدن زنان در فیلم‌ها هستند. تمرکز بر سن و جذابیت‌های جنسی شخصیت‌های فیلم، نشان می‌دهد که زنان چگونه در رقابتی ناعادلانه که مبتنی بر ظاهر آن‌ها است، حضور دارند.

جدول ۳: نمادهای جنسی شخصیت‌ها با توجه به سن

مشخصات	نوجوان	جوان	میان‌سال
لباس‌های بدن‌نما	۳۵,۶	۳۲,۴	۱۴,۹
برهنگی	۳۳,۳	۳۱,۷	۱۴,۹
زیبایی	۲۰,۱	۱۶,۸	۴,۸
لاغری	۵۵	۴۵,۹	۱۱,۳

آیا نقش‌هایی که از زنان بر پرده سینما نشان داده می‌شود، منطبق بر واقعیت است؟

محتوای رسانه می‌تواند پنجره‌ای از بازار کار و اشتغال به روی نوجوانان باز کند. در واقع، این پژوهش نشان می‌دهد، تصویری که رسانه ارائه می‌دهد می‌تواند به افزایش آشنایی مخاطب نسبت به مشاغل، نقش‌های اجتماعی و حتی کلیشه‌های رایج جنسیتی و به تغییر این نگرش‌ها کمک کند.

جدول ۴: مقایسه درصد زنان شاغل در فیلم‌ها و مشارکت زنان در بازار کار کشورها

کشور	درصد زنان شاغل در فیلم‌ها	درصد زنان شاغل در بازار کار آن کشور	تفاوت
استرالیا	۲۲,۸	۴۵,۵	-۲۲,۷
برزیل	۲۵,۴	۴۳,۷	-۱۸,۳
چین	۲۷,۸	۴۳,۶	-۱۵,۸

فرانسه	۱۸,۸	۴۷,۴	-۲۸,۶
آلمان	۲۴,۲	۴۵,۹	-۲۱,۷
هند	۱۵,۶	۲۵,۳	-۹,۷
ژاپن	۲۳,۷	۴۲,۲	-۱۸,۵
کره	۲۶,۳	۴۱,۶	-۱۵,۳
روسیه	۲۰,۸	۴۹,۲	-۲۸,۴
بریتانیا	۲۷,۹	۴۵,۹	-۱۸
مشترک بریتانیا و آمریکا	۱۷,۶	-	-
آمریکا	۲۳,۲	۴۶,۳	-۲۳,۱
مجموع	۲۲,۵	-	-

نکته: درصد آمار زنان شاغل براساس آمار بانک جهانی سال ۲۰۱۲ است.

براساس اطلاعات به دست آمده از ۱۲۹ فیلم پرفروش از مجموع ۳۳۰۶ فرد شاغل در این فیلمها ۷۷,۵ درصد آنها مرد و ۲۲,۵ درصد آنها زن بوده‌اند. همچنین بررسی فیلمها در مدت زمان مذکور در کشورهای اشاره شده، نشان داد که علیرغم آنکه زنان ۳۹,۸ درصد نیروی کار جهانی را تشکیل می‌دهند اما این میزان در فیلمها ۲۲,۵ درصد است؛ یعنی ۱۷,۳ درصد کمتر از دنیای واقعی! هند تنها کشوری است که تفاوت اندکی میان میزان مشارکت واقعی زنان در بازار کار و آنچه در فیلمها نشان داده می‌شود، وجود دارد. تفاوت در خصوص کشورهای ژاپن، برزیل، بریتانیا، چین و کره جنوبی متوسط و در خصوص آمریکا، آلمان، روسیه، فرانسه و استرالیا فاحش است.

باتوجه به اطلاعات ارائه شده در فیلمها نسل آینده با تصویر بازارکاری مواجه است که در آن زنان حضور بسیار کم رنگی خواهند داشت. این تفاوت در خصوص مشاغل مختلف نیز متفاوت است.

هر شغل جایگاه خاصی در صنعت دارد. بر این اساس جایگاه شغلی و موثر بودن شخصیتها در فیلمها مورد ارزیابی قرار گرفتند. شخصیتهایی که در مقام مدیر یا شغل‌های تخصصی حضور دارند، در بالای جدول و شخصیتهایی که به کارهای اداری یا حمل و نقل مشغول هستند، در پایین جدول ارزیابی قرار گرفته‌اند. جدول ۵ براساس مقایسه ۱۲۰ فیلم پرفروش در یازده کشور به دست آمده است. براساس این ارزیابی، مردان اغلب در شغل‌های قدرتمند و عالی رتبه و زنان در مشاغل اداری به تصویر کشیده می‌شوند. هیچ کشوری در این بررسیها رویه متفاوتی در این بازنمایی شغلی نداشته است.

جدول ۵: رده بندی شغلی شخصیتها براساس هشت صنعت

بخش	مرد	زن
مدیران ارشد	۸۶,۱ (تعداد: ۶۸)	۱۳,۹ (تعداد: ۱۱)
تجارت/ سرمایه گذاری	۸۸,۷ (تعداد: ۴۷)	۱۱,۳ (تعداد: ۶)
رده بالای سیاسی	۹۰,۵ (تعداد: ۱۱۵)	۹,۵ (تعداد: ۱۲)
عضو شرکتهای حقوقی	۱۰۰ (تعداد: ۱)	۰

مدیرمسئول روزنامه	۰	۱۰۰ (تعداد: ۱)
مدیران دانشگاهی	۷۰,۶ (تعداد: ۱۲)	۲۹,۴ (تعداد: ۵)
سرپرست استودیوها و آژانس‌ها	۸۳,۸ (تعداد: ۳۱)	۱۶,۲ (تعداد: ۶)
رهبران مذهبی	۱۰۰ (تعداد: ۳)	۰

از سوی دیگر، براساس بررسی‌های انجام‌شده حضور زنان محدود به بخش‌هایی چون سرمایه‌گذاری/تجارت، علوم و فناوری، مهندسی، رسانه، هنر و کادر پزشکی بوده اما مردان در تمامی بخش‌ها نظیر سیاست، ورزش، حقوق، سرمایه‌گذاری و تجارت و... حضور قدرتمندی داشته‌اند.

تصویر زنان در دنیای سیاست:

علیرغم آنکه ما امروزه شاهد حضور زنان قدرتمندی در عرصه سیاست جهان همانند «دیپلما روسف» در برزیل، «پارک گئون‌های» در کره جنوبی و یا حتی «راتیپها پاتیل» در هند هستیم؛ اما در عرصه سینما، زنان کمی در مناصب سیاسی نشان داده می‌شوند. در بررسی‌های انجام‌شده تعداد زنانی که در رده‌های بالای سیاسی در فیلم‌ها به تصویر کشیده شده‌اند ۱۲ زن در مقابل ۱۱۵ مرد بوده است. (۹,۶ به ۱).

این ۱۲ زن هم در نقش‌هایی چون نماینده مجلس، وزیر یا شهردار به تصویر کشیده شده‌اند. در فیلم‌های موردبررسی تنها ۳ زن به‌عنوان رهبران سیاسی نشان داده شده‌اند؛ که از این سه زن هم تنها مارگارت تاچر در فیلم بانوی آهنین است که تصویری قدرتمند در فیلم دارد.

اگرچه براساس آمارهای جهانی در سال ۲۴,۲۰۱۳ درصد مدیران ارشد جهانی را زنان تشکیل می‌دهند و ۲۱,۸ درصد رده‌های سیاسی و قانون‌گذاری در جهان متعلق به زنان است، اما در عرصه سینما ما شاهد حضور بسیار کم‌رنگ زنان در عرصه سیاست هستیم. تصویری که مخاطبان جوان را از آشنایی با زنان قدرتمند کشورهای خود و الگوی رفتاری آن‌ها محروم می‌کنند.

زنان در عرصه حقوق، دانشگاه و پزشکی

در بررسی‌های انجام‌شده بر روی ۱۲۰ فیلم مذکور، تنها ۲ زن در نقش وکیل به تصویر کشیده شده‌اند که هر دو هم دارای نقش کم‌دی بوده‌اند. این رقم برای مردان ۲۰ مورد بوده است. تعداد زنان قاضی در فیلم‌های مطرح‌شده تنها ۱ زن بوده، این رقم برای مردان ۱۹ بوده است. در حوزه دانشگاه تعداد اساتید زن ۱ به ۱۶ به تصویر کشیده شده است. زنان در حوزه پزشکی (پزشک، روانشناس و دامپزشک) در ۱۲۰ فیلم موردبررسی قرارگرفته، اوضاع برابرتری نسبت به دیگر حوزه‌ها دارند. تعداد زنان در این حوزه ۱ به ۵ است.

جدول ۶: تقسیم‌بندی مشاغل تخصصی براساس جنسیت شخصیت‌ها

مشاغل	مرد	زن
وکیل	۹۰,۹ (تعداد: ۲۰)	۹,۱ (تعداد: ۲)

قاضی	۹۵ (تعداد: ۱۹)	۵ (تعداد: ۱)
پزشک	۸۵,۲ (تعداد: ۶۹)	۱۴,۸ (تعداد: ۱۲)
استاد دانشگاه	۹۴,۱ (تعداد: ۱۶)	۵,۹ (تعداد: ۱)
روزنامه‌نگار	۵۹,۸ (تعداد: ۷۸)	۴۰,۱ (تعداد: ۵۱)
مشاغل مرتبط با ورزش	۹۵,۹ (تعداد: ۱۱۷)	۴,۱ (تعداد: ۵)
شخصیت‌های مذهبی	۹۴,۹ (تعداد: ۳۷)	۵,۱ (تعداد: ۲)

نتیجه‌گیری

هدف از این مطالعه، بررسی بازنمایی تصویر زن در فیلم‌های ساخته‌شده در ۱۱ کشور در سراسر جهان است که دارای صنعت سینمایی سودآوری هستند. نابرابری زنان و ارائه تصویر غیرواقعی از حضور آن‌ها در دنیای واقعی در صنعت سینمای جهان امری غیرقابل انکار است که در بررسی‌های فوق به دست آمد.

در مطالعه انجام شده به نکات زیر به دست آمد:

- تنها ۳۰,۹ درصد از شخصیت‌های اول فیلم‌ها را زنان تشکیل می‌دهند.
- برخی کشورها به نسبت دیگر کشورهای موردبررسی، از منظر برابری در صنعت سینما وضعیت بهتری دارند. بریتانیا (۳۷,۹ درصد)، برزیل (۳۷,۱ درصد)، کره جنوبی (۳۵,۹ درصد). هرچند این رقم در مقایسه با جمعیت واقعی زنان به‌عنوان نیمی از جمعیت جهان بسیار کمتر است.
- زنان در فیلم‌های ژانر حادثه‌ای و ماجراجویی اغلب غایب هستند. تنها ۲۳ درصد از نقش‌های اول این ژانر از فیلم‌ها به زنان تعلق دارد.
- از مجموع ۱۴۵۲ فیلم‌ساز به تفکیک جنسیت، ۲۰,۵ درصد زن و ۷۰,۹ درصد مرد بوده‌اند. در فیلم‌های موردبررسی زنان ۷ درصد کارگردان، ۱۹,۷ درصد نویسنده، ۲۲,۷ درصد تهیه‌کننده بوده‌اند.
- به تصویر کشیده شدن زنان در فیلم‌هایی که دارای کارگردان زن یا نویسنده زن هستند، بسیار بیشتر از فیلم‌هایی است که زنان در آن‌ها حضور ندارند.
- استانداردهای جهانی جنسی برای شخصیت‌های زن در سراسر جهان یکی است. زنان دو برابر مردان در لباس‌های بدن‌نما، یا به‌صورت نیمه برهنه و یا برهنه به تصویر کشیده می‌شوند و ۵ بار بیش‌تر از مردان بر جذابیت جنسی‌شان تاکید می‌شود.
- زنان در فیلم‌ها تنها ۲۲,۵ درصد نیروی کار را تشکیل می‌دهند در مقابل ۷۷,۵ درصد افراد شاغل در فیلم‌ها را مردان تشکیل می‌دهند.
- در سطح مدیریتی سهم شخصیت‌های زن ۱۳,۹ درصد و در رده‌های بالای سیاسی ۹,۵ درصد بوده است.

باتوجه به اطلاعات به‌دست‌آمده این واقعیتی غیرقابل انکار است که تصویری که از زنان بر پرده سینما نشان داده می‌شود، با واقعیت زندگی آن‌ها هم‌خوانی ندارد. زنان نیمی از جمعیت جهان را تشکیل می‌دهند و انتظار پرداختن بیشتر به

مسائل زنان در فیلم‌ها و نشان دادن تصویر واقعی از زنان که منطبق بر زندگی واقعی‌شان باشد، انتظار زیادی نیست.
انتظاری که باید برای محقق شدن آن پافشاری کرد.

منبع: <http://seejane.org/wp-content/uploads/gender-bias-without-borders-executive-summary.pdf>